

Csizmazia Placid

MUNKA ÉS ÉLET

Erdemes-e a munkáról gondolkodni, cikket írni, elméletet gyártani? Nem sokkal többet ér-e egyszerűen dolgozni, becsülettel helytállni? Nem nagyobb-e a tett, a munka valósága minden szép szónál és elméletnél? Igaz, a munkáról való gondolkodás vagy beszéd nem helyettesítheti a valóságos munkát, de — igenis értelmesebbé, eredményesebbé, emberibbé teheti. Itt is áll Szókratész figyelmeztetése: meg nem vizsgált életet nem érdemes élni! Mint az emberi élet más fontos oldalai (szerelem és házasság, művészet és vallás, társadalmi és politikai élet), az emberi munkavégzés is a részletények és tapasztalatok ezreit foglalja magába: a gondolkodás, a logosz tud rendet teremteni a részletek zavaros, sokszor ellenmondó sokféleségében; ez tudja megtalálni az összefüggéseket, értékeket, célokat és jövő lehetőségeket, és mindezt mások felé is közvetíteni a kimondott vagy leírt szó révén.

A jelen cikkben néhány gondolatot szeretnék felvetni a munka helyéről és értelméről a mai, 20. századvégi keresztény ember életében. A munkát itt elsősorban mint az emberi személy feladatát, az egyéni élet fontos részét tekintjük; éspedig nemcsak a szorosan vett hivatásos munkát, hanem az otthoni (családi vagy közösségi) élet megkívánta teendőket és az önként vállalt szolgálatokat és apostoli feladatokat is. A munka távolabbi összefüggésével azonban túlesnek mostani célkitűzésünkön, bár nagyon fontos kérdések (mint a munka szerepe a termelési folyamatban, a társadalom és egyház életében, a munkaszervezés és munkabér kérdései).

Vizsgálódásunknak két fő szempontja van: először a munkát magában nézzük (miért dolgozunk? hogyan dolgozunk?); azután megvizsgáljuk a munka viszonyát emberi életünk más fontos feladataihoz.

I

Miért is dolgozunk? Mi indít a munkára, milyen célok vezetnek a munkában? Sokszor nagyon egyszerű a felelet: Dolgozom, mert muszáj, mert meg kell élni valahogy, el kell tartanom családomat. Vagy: jól akarok élni, pénzre van szükségem. A kenyérkereső munka elsősorban eszköz, az élet anyagi megalapozásának eszköze; de ezen túl mélyebb emberi értelme is van: a munkával szerzett anyagi alap személyi függetlenséget, belső szabadságot ad az embernek („megáll a maga lábán”), és ha a másokért való szerető

gondoskodás is hozzájárul, egészen magas erkölcsi értékévé válik. De érdekes itt mindjárt felfigyelni a veszélyre is: a pénzkereső munka könnyen hajszává is válhat, ha az egyén vagy család túlzott igényei vagy a látszat fenntartása kedvéért mind több pénzre van szükség. Manapság szinte járványos betegséggé vált a túlköltekezés, a legújabb divatos dolgok beszerzése, még ha azokra távolról sincs is szükség. A következmény? Túlzott munkavállalás, felületesen végzett munka, vagy erkölcsileg kifogásolható mellékutak keresése.

Másik fontos mozgatóereje a munkának az egyéni képességek kibontakoztatása. Munka, erőfeszítés, feladatmegoldás nélkül az emberben szunnyadó energiák nem kelnek életre, vagy haszontalanul elpazarlódnak. Aki erőt és tehetséget érez magában, alkotni akar, eredményt akar. Ez a természetes ösztönző erő még hatékonyabbá válik a keresztény emberben, aki tehetségét, talentumait Isten ajándékainak tekinti, amelyek okos használatáért az Úrnak számadással tartozik. Az Úrnak kemény szava van a „mihaszna, lusta szolgálóhoz”,² aki nem törekedett szorgos munkával megsokszorozni a rábízott kincset. A munka teszi az embert egész emberré: ez által bontakoztatja ki belső képességeit, és ez által tudja alakítani maga körül a természetet és az emberi világot, úrrá lenni akadályokon és csapásokon. Az embernek ez a természetes tettvégya és alkotó ambíciója igen nagy érték, de itt is jó észrevennünk a veszélyeket is. Az egyik a túlfűtött ambíció és hatalomvágy veszélye, a mindenáron való sikerhajszolás. Testileg szívvrohamok, ideg- és vérkeringési zavarok a kísérői gyakran a túlzott ambíciónak; de még nagyobb lehet az a kár, amit az erkölcsi érzék meggyengülése, a kíméletlen vagy kétes eszközök használata jelent egyénnek és társadalomnak egyaránt. A másik veszély: az erők és tehetségek helytelen célokra használása. Lehet sokat dolgozni, nagy erőfeszítéseket tenni alapjában felesleges, sőt káros és bűnös célokért is: nagy lépéseket tenni helytelen irányban. De még ha alapjában helyes irányban haladunk és jó célokért dolgozunk, akkor is érdemes időnként megállni és újra átgondolni, mit és miért is csinálunk. Van-e értelme tovább folytatni, vagy nem kíván-e Isten akarata és embertársaink java valami mást, valami jobbat.

Vannak azonban a munkának magasabb motívumai is, és ha ezek benünk eleven erővé válnak, munkánknak több lesz az értelme, nagyobb lesz a lendülete. És erre nagy szükségünk is van: tapasztalatból tudjuk, hogy a mindennapos, visszatérő munka sokszor fárasztó robottá, értelmetlen teherhordozássá válik, még akkor is, ha elég pénzzel és elismeréssel jár. A legkimerítőbb munka nem az, amely legtöbb időt és energiát kíván, hanem amelyiknek nem látjuk értelmét, szépségét, nagyságát. Ezért annyira fontos, hogy legyenek magasabb szempontjaink, hogy munkánkat nagyobb összefüggésben tudjuk látni. Legyen szabad itt három ilyen szempontot megemlítenem, amely a keresztény ember számára különösen fontos, és a legkülönbözőbb munkaterületeken segítséget, ösztönzést adhat.

Munka — mint szolgálat. Jézus életprogramja: „szolgálni és életét adni sokakért”.³ Ez a „diakonia”, szeretetszolgálat az apostoli egyház életének egyik legfontosabb mozgatóereje, és a mai idők egyházában megint erős hangsúlyt kap. A munka akkor válik szolgálattá, ha adni tudunk és adni akarunk, ha vannak értékeink és van szeretetünk. Szeretetszolgálatá válhat a rendes napi munka és kötelességteljesítés, ha türelmes megértéssel, segítő készséggel végzi az ember; de mennyi alkalom és szükség van ezen túl önkéntes szolgálatra is! És szolgálat egy nagy ügyért, vagy egy intézményért, közösségért, népért végzett munka is: valamiért, amit az ember nagyra tart és szeret, amit munkájával elő akar mozdítani, akkor is, ha az nem jár nagy fizetéssel vagy kitüntetéssel. Aki igazán szolgál, adni akar, nem kapni;⁴ embertársai javát keresi, nem saját dicsőségét.

Emberi munka — mint Isten teremtő és fenntartó munkájának folytatása. Amikor a Genézis leírja a teremtés egyes szakaszait, ezzel a mondattal zárja le: „Isten látta, hogy ez jó.” És a hatodik nap végén: „Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott”.⁵ Jó, merő az isteni bölcsesség és szeretet alkotása, mert nagyszerű erők és értékek hordozója. Ennek a jó, szépséggel, étellel, értékkel teli földi világnak uralmát Isten az emberre bízta, és az embernek ezt a szerepét alapjában a bűnbeesés sem változtatta meg, bár nehezebbé, küzdelmesebbé tette.⁶ Az ember tehát Isten munkatársa; munkájával Isten teremtő és fenntartó munkáját folytatja. A természet erőinek, az élő és élettelen világ titkainak fokozatos felkutatása és az emberiség szolgálatába való állítása nem más, mint ennek az Isten adta feladatnak megvalósítása. Célja sem lehet más, végső fokon, mint a teremtő Istené: hogy alkotása jó legyen: hogy megtartsa a világot jónak és szépnek; hogy munkájával ne rombolja, hanem szebbé és jobbá tegye maga körül a világot. Milyen méltóságot és lendítő erőt ad az emberi munkának ez a teremtő Istennel való kapcsolat, — de egyúttal nagy felelősséget is jelent. Az utóbbi évtizedekben kezdünk rádöbbenni ennek a felelősségnek a nagyságára: az emberi munka romboló erővé is válhat, ha elszakad a teremtő jóság és bölcsesség céljaitól. Az öncélú, nagyobb összefüggésekkel nem törődő technika máris súlyosan veszélyezteti a természeti erők egyensúlyát; a modern haditechnika pedig az egész emberiség létét pusztulásba sodorhatja. A keresztyén munkának a világ jóságát és az élet értékét kell védelmeznie és előmozdítania.

A munka — mint küldetés, misszió. Keresztyén ember tudja, hogy Isten nem távoli, elzárkózó fenség, hanem az emberiségnek magát kinyilvánító, szeretetét és igazságát közlő személy. Istennek adni-és mondanivalója van számunkra, és embereket küld, hogy vigyék üzenetét és kegymét, hogy tanúi legyenek segítő jóságának. Ez a küldetés teljes gazdagságában az emberré lett Istenfia életében valósult meg, de folytatódik a századokon át az apostolok és szentek, papok és egyszerű hívek tanúságtételében. Korunkban megint nagyon elevenen érezzük, hogy a hivatalos lelképásztori munka mellett milyen fontos a keresztyén hívek életpéldájának, munkájának, hűségé-

nek missziója. A keresztény élet lényegében küldetés: Isten szeretetének, üzenetének, segítő erejének sugárzása, közvetítése. Aki ezt megérti és örömmel vállalja, annak munkája, bármilyen egyszerű és mindennapi is, apostolsággá, küldetéssé válik. Annak a számára nem az egyéni siker vagy anyagi eredmény lesz a legfontosabb, hanem hogy Isten jósága eljusson az emberekhez.

A munka indítékai után érdemes megvizsgálunk a munka minőségét is: mi kell a jó munkához? **hogyan dolgozzunk?**

Említsük első helyen a tudást, szakértelmet. Az igazán emberi munka — a legjobb tudásunk szerint végzett munka. A mai időkben alig van munkakör, amely ne kívánna meg alapos tudást. Hozzá nem értés, kontárság nemcsak az egyén számára megszegyenítő, hanem rendszerint bosszúságot vagy kárt okoz másoknak is. Alapos tudás megszerzése tehát fontos kötelességünk, de annak ébrentartása és továbbfejlesztése is. A tudás anyaga évről évre rohamosan nő, a módszerek és feladatok gyorsan változnak, — nem elégedhetünk meg tehát a fiatal években szerzett iskolai tudással, hanem azt rendszeresen fejlesztenünk kell. Ez áll a szakmai tudás mellett a hitünkkel kapcsolatos tudásra is: itt sem elégedhetünk meg halvány gyerekkori emlékekkel, hanem igazán élő, korszerű, felnőtt tudásra kell törekednünk.

A másik fontos tulajdonsága a jó munkának: a megbízhatóság, lelkiismeretesség. A mai élet mindinkább az emberek kölcsönös függésén, együttműködésén alapszik: ha valaki hanyag, megbízhatatlan munkát végez, sok ember közös munkájának eredményét veszélyeztetheti. Egy életmentő műtét, egy világesemény közvetítése televízión, egy úrhajó felbocsátása, és a modern technika más nagyszerű teljesítményei — számtalan ember precíz együttműködését kívánják. Ha valamelyik alkatrészt hanyagul csinálták, ha a csoport egyes tagjainak munkája nem megbízható, — az egész vállalkozás megbénulhat. Így van ez az élet legkülönbözőbb területein, kicsi és nagy dolgokban egyaránt: a nemzetközi együttműködéstől és bonyolult gépek gyártásától a család vagy más közösség mindennapi életéig. Az élet biztonsága, nyugodt előhaladása elsősorban azokon múlik, akiknek a munkájára, kötelességteljesítésére, hűségére mindig számítani lehet.

Alhatatos, kitartó munka — külső és belső nehézségek között is. Bármily ügyesen szervezik a munkát, bármilyen nemes célok vezetik az embert, — a verítéket, a kimerítő fáradságot, a családás levertséget nem lehet belőle teljesen kikapcsolni. Nem is annyira az időnkénti rendkívüli erőfeszítés fárasztó, nem is annyira a kivételes nagy akadályok vagy családások törnek le az embert, hanem a mindennapos teherhordozás; a napról napra való munka, amelynek sokáig nem látjuk eredményét, ahol meg nem mérés vagy mellőzés vesz körül. De éppen ezek a nehézségek és szenvedések edzik a lelket és érlelik meg benne az egyik legszebb, bár ma sokszor kevésbé becsült erényt, a hűséget. A keresztény ember erőt talál erre a hűséges teherhordozásra és helytállásra Krisztus példájában, és nem riad vissza at-

tól, hogy bátran felvegye keresztjét mindennap.⁷ — Más azonban a helyzet, ha a munka annyira lélektelen és robotjellegű, vagy annyira ellenkezik az egyén képességeivel, hogy összetöri vagy keserűvé teszi a jóakarátú embert is. A munka robotos jellegén sokat segíthet az okos modern munkaszervezés, de az egyénnek is igyekeznie kell segíteni a helyzetet: kezdeményezéssel, új megoldásokkal, és szükség esetén munkaváltoztatással is. Az újkezdés sokszor nem könnyű, esetleg pénzbeli veszteséggel, érzelmi vagy gyakorlati nehézségekkel jár, de megéri, ha az ember visszanyeri egyensúlyát, életkedvét.

A munka öröme. Veríték és szenvedés ugyan mindig eleme marad a munkának, de sok igazi öröm is van benne; és az örömmel, lelkesen végzett munka egyike a leggazdagítóbb, legnagyobb ember élményeknek. A munka örömet azonban nem kapjuk készen. Itt kettős tennivalónk is van: örömet, jókedvet belevinni a munkába, és örömet, szépséget találni a munkában. Először is örömet belevinni, jókedvvel nekifogni: ez nem nehéz, ha vannak értékes céljaink, ha képességeinknek megfelelő teret találunk, ha van bennünk energia és életkedv és azt nem hagyjuk kiszáradni. Ha örömmel, bizalommal fogunk neki, a legnehezebb munka is nekilendül. Másrészt meg kell tudnunk látni a munkában rejlő szépséget, örömet hozó emberi értéket. Akinek jó szeme és nyílt szíve van, szinte minden munkában észre tudja venni az emberileg boldogító, gazdagító mozzanatokat, viszont az önző meg savanyú ember a legszebb munkát is panaszkodva végzi. Ha jókedvvel, szívvel-lélekkel dolgozunk, egész munkánk különb lesz, meg könnyebb is, — és a teljes odaadás ritka óráiban páratlan munkát tudunk végezni, és észre sem vesszük az idő múlását vagy a feladat nehézségét.

II

A munka igen fontos, de nem kizárólagos életfunkciónk. Összhangban kell lennie életünk más lényeges elemével, különben egész emberi fejlődésünk és maga a munka is kárát vallja. A következőkben több oldalról megvizsgáljuk, hogyan illeszkedik bele a munka életünk egészének ritmusába, hogyan kapcsolódik — vagy ütközik — életünk más megnyilvánulásaival.

A munka és Istennel való kapcsolatunk. A hívő ember szemében munka és vallásosság szorosan összetartozó fogalmak: a munka is szerves része az istenszolgálatnak, a munka is istentisztelet, imádság. A keresztény ember napi munkájában is Isten akaratát kívánja teljesíteni, az Ő szeretetét viszonzni, az Ő igazságáról és jóságáról tanúságot tenni. Ilyen munka egyesít Istennel, nem választ el tőle, és a hívő ember önkéntelenül is feltekint munka közben egy-egy pillanatra Istenhez, hogy szeretetét kifejezze. Imádságos és munkás élet egymást kiegészíti és erősíti. De észre kell vennünk azt is, hogy a munka el is távolíthat Istentől. Az egyik nagy veszély a túlzott ambíció, a mohó siker- és hatalomvágy. Saját dicsősége annyira eltölti az embert, hogy Isten dicsőségének nem marad hely. A másik veszély az,

hogy a munkával járó teendők, tervek, gondok annyira lekötik az embert, hogy szinte képtelen ezeken felülemelkedni és másra is gondolni, ahogyan az evangélium mondja: „a világi gondok bogáncsai elfojtják Isten igéjét”;⁹ vagy a fizikai és szellemi kifáradás teszi minden magasabb iránt közömbössé. Manapság az ilyen lelki eltompulás és közöny veszélye nagy — ezért tudatosan kell szembenéznünk vele. Ma nem elég egy pusztán szokásszerű, vasárnapra korlátozott vallásosság; a mai vallásos életnek sokkal elevenebbnek, személyesebbnek kell lennie. Személyes Isten-kapcsolat, Isten szavára figyelő olvasás és elmélkedés, imádságban, lelkiekben való következetesség — ma fontosabb, mint bármikor. Megszabadít a munka zsarnoki uralmától, viszont új erőt és lendületet ad a munkának.

A munka és személyes emberi kapcsolataink. Munkánk sokféle emberrel és sokféle módon hoz kapcsolatba. Sokszor ez a kapcsolat nagyon is futólagos, személytelen — és akkor sok ember között is nagyon egyedül lehet az ember. Máskor azonban a munka sokoldalú és szoros kapcsolatot létesít: éveken át együtt dolgozó munkatársak; beosztottak és feljebbvalók; rábízott növendékek, páciensek, ügyfelek stb. A munkahelyen és munka közben kialakuló kapcsolatok olyan erősek lehetnek, hogy az egész életre kihatnak, jó vagy rossz irányban. Ezeket a sokszálú kapcsolatokat rendkívül érdekes lenne megvizsgálni, de ez túl messzire vezetne. Említsük meg azonban a munka hatását a tartós emberi életközösségekre, mint a család vagy a szerzetesi közösség.

Munka és családi élet. Legtöbb felnőtt férfi és nő munkáját elsősorban családjáért végzi: ez a szeretet ad nekik erőt a fáradságos hivatásbeli vagy házi munka végzésére, ez ad igazán nagy erkölcsi értéket fáradozásuknak. És mégis, éppen ez a családjáért végzett munka lehet akadály a igazi családi életnek. Munka és családi élet egyensúlyának biztosítása igen fontos és nem mindig könnyű feladat, és ennek a hiánya nagyban hozzájárul a családi élet mai bizonytalanságához. Kritikussá válik a helyzet, ha az apát annyira leköti vagy kifárasztja a munka, hogy gyerekeivel személyesen alig törődik, és a házi munkából alig veszi ki a részét; ha az anya szinte egyedül viseli az otthon terheit, gyakran rendes külső elfoglaltság mellett. Így sokszor a család anyagi alapja bőven biztosítva van, de a családi élet öröme, bensősége hiányzik; a mai gyerek megkap mindenfélét, amit kíván, ruhában, szórakozásban, zsebpénzben, szabadságban, — csak azt nem kapja meg, ami minden pénznél és kényelemnél értékesebb, a szülők figyelmét, megértését, vezetését. — Az is igen fontos, hogy a gyerekek, egészen fiatal koruktól fogva, hozzászokjanak, hogy az otthoni munka bizonyos részéért ők felelősek. Az otthoni munkának okos megszervezése és jókedvű elvégzése, a közös célokért való együttes tervezés és erőfeszítés, egymás munkájának szíves elismerése, — ezek igen erős összefogó erői a családnak, és hatásuk megmarad akkor is, amikor a fiatalok felnőnek és elhagyják az otthonot.

Munka és szerzetesélet. A szerzetesközösség nem egyszerűen gyakorlati célokra alakult munkacsoport; sokkal több annál: Krisztus-követésen, közös eszményeken alapuló életközösség. De ennek az életnek fontos eleme a közös célokért végzett munka: mind az intézményesen vállalt munkaterületeken végzett tevékenység, mind a közösség életmenetét biztosító házi teendők és szolgálatok. Nagyon időszerűen hangsúlyozta a zsinat és a pápa, hogy a szerzetesek is mind alá vannak vetve „az emberi munka közös törvényének”⁹ és kötelességük munkájukkal megkeresni a közösség megélhetésére és a rászorulóknak segítségére szükséges eszközöket. Így lehetnek a munka keresztény értelmének élő tanúi a munka terhét, kíméletlen sodrárt érző embertársak között.¹⁰ A munka, mégpedig a teljesértékű, komolyan végzett, nemcsak „jelképes” munka, igen fontos a mai szerzetesközösség számára: fontos mint közösségformáló erő, és fontos mint apostoli példa és szolgálat. Közösségformáló erő, mert a szívesen vállalt és jól összehangolt munka, közös feladataival és élményeivel, mindennél inkább összefogja az egyéneket; alkalmat ad egymás segítségére, bátorítására és kritikájára, a különböző korcsoportok természetes összehangolására. Elsősorban a munkában alakul ki a határozott vezetésnek és az egyéni szabadság tiszteletben tartásának, az engedelmességnek és kezdeményezni tudásnak az a finom egyensúlya, amely egy igazi szerzetesközösségnek olyan fontos eleme. Az imádság- és eszmény-közösségnek a munka-közösség ad szilárd, tartós alapot. Világosan látott és készséggel vállalt munkafeladatok nélkül az egész közösségi élet ingataggá válik; és felbomláshoz vezethet, ha sokan csak minimális részt hajlandók kivenni a közös feladatokból, és kinek-kinek az egyéni érvényesülés fontos. — A szerzetesközösség munkája másrészt igazi apostoli példa és szolgálat lehet a világ előtt, amely nagyon sokszor nem érti a munka mélyebb értelmét. Apostoli példa, ha igazi keresztény értékeket sugároz: odaadást és megbízhatóságot, nem a kötelesség kicsinyes méricskélését; készséget és jókedvet, nem keserűséget és panaszkodást; az embertársak, elsősorban a kicsinyek és rászorulóknak szolgálatát, nem a mindenáron való pénzszerzés mohóságát.

Tevékenység és belső csönd. Minél komolyabban és keményebben dolgozunk, annál inkább szükségünk van időnként csöndre, termékeny belső csöndre. Ez nem egyszerűen kikapcsolódás, pihenés, szórakozás, bár ezekre is szükségünk van. A belső csönd más: megállni tudás a teendők és gondok zűrzavarában; újra-töltekezés a csend és mélység titokzatos erőivel, hogy ki ne üresedjünk; belenézés önmagunkba és Isten arcába, mindabba ami igazán lényeges és maradandó. Enélkül a pillanatnyi gondok, izgalmak, vágyak és ösztönzések egyszerűen magukkal sodornak, a folytonos tevékenység mind jobban kiüresít, úgyhogy a munkát szinte gépiesen, lélektelenül végezzük. Érdekes megfigyelni, hogy az utóbbi évtizedekben mennyire tudatossá vált sokfelé ennek a rendszeres, csöndes elmerülésnek igénye; különféle, főleg távolkeleti hagyományokon alapuló meditációs vagy önszuggesztívós módszereknek százezerszámra akadtak követői. Keresztény ember

tanulhat ugyan ezekből a próbálkozásokból, de a keresztyén lelkiségnek megvannak a maga csöndre, elmélyedésre vezetó hagyományai és gyakorlatai. A lényeges az, hogy felismerjük, mennyire szükséges ez az alkotó csönd mind munkánk minősége, mind személyes fejlődésünk szempontjából, és hogy biztosítsuk rá az időt, lehetőleg naponként, de főleg a hétvégi szabadabb időben. Ez a csönd teszi lehetővé, a) hogy le tudjuk őszintén mérni, mit tettünk és hogyan tettük; mik vagyunk és mivé lettünk; b) hogy a munka sok izgalma után visszanyerjük a belső békét, el tudjuk okosan fogadni a sikert és a sikertelenséget; c) hogy tudjunk előre nézni, célokat lemérni, fontosat és lényegtelenét szétválasztani; d) hogy tudjunk újramelegedni, új erővel töltekezni a jövő feladatokra. Munka szükséges ez a belső csönd, de nem könnyű biztosítani: nemcsak a mai nyugtalan, rohanó munkatempó veszélyezteti, hanem az egész környezet hangossága, a folytonos gépzene, a mindig rendelkezésre álló hangos szórakozás is. Akarat kell a csönd biztosításához, de ha megtesszük, munkánk is, emberségünk is hasznát látja.

Munkanapok és ünnepek. Tudjunk keményen és odaadással dolgozni, és tudjunk boldogan, szabadon ünnepelni is. Pihenésre, kikapcsolódásra, szórakozásra igenis szükségünk van; ennek hiánya túlfeszítéshez, összeroppanáshoz, vagy kedélytelen tompasághoz vezethet. De a szabadidőnek akkor van igazán értelme, ha utána frissebben, erősebben, gazdagabban tudunk visszatekintni a munkanapok kötelességeihez. A mai ember sokszor robotolva dolgozik, és utána hajszolva szórakozik; a hétvége nem egyszer még kimerítőbb, mint a hétközi munka. Okos mértéktartás gyakran teljesebb pihenést nyújthat; az egyszerű, könnyen elérhető örömök (családban, barátságban, természetben, irodalomban és művészetben) sokkal felüdítőbbek lehetnek, mint amit drága pénzen veszünk, vagy nagy fáradsággal szerzünk. A mai embernek jóval több szabadidő áll rendelkezésére, mint az előző századokban, de sokszor nem tudja, mit kezdjen vele. A szabadidő nagy részét a szórakozásnak készen kapott formái töltik ki, a mozitól a televízióig vagy a futballmeccsig — és mindebben az ember csak passzív néző; ez nem baj bizonyos pontig, de az aktív részvétel a szabadidőt is értékesebbé, gazdagabbá teszi: a kertészkedéstől a muzsikáig, a sportolástól a csendes olvasásig vagy baráti beszélgetésig. És még egy: nemcsak pihenésre és kikapcsolódásra van szükségünk, hanem arra is, hogy ünnepelni tudjunk. Ünnepegni annyit jelent, mint örülni valami nagy, szép, magasztos eseménynek, felülemelkedni önmagunk szűk világán, meglátni és hirdetni „Isten nagy tetteit”.¹ Az igazi ünnep felemel és megtisztít, közelebb hoz embertársaimhoz, örömmel és erővel tölt el. Régebben az ünnepek az egész társas életet formálták; ma többnyire tudatosan kell keresnünk az egyéni és együttes ünneplés formáit, de így annál őszintébb és gazdagítóbb lehet.

Pihenni és ünnepelni tudni, az Isten gyermekeiként bízó lélekkel örülni és játszani, szinte éppolyan fontos, mint munkánk komolysága — és vissza-

hat mindennapos munkánkra is. Aki énekelni és örülni tud, annak van szeretete, annak a szíve nyitva van a jószág és érték felé; és ez a szeretet tevékeny erővé válik a hétköznapi munkájában is, az is több lesz, mint csak terhes, húzódozva végzett kötelesség, — a teremtő szeretetnek adott szerető válasz.

¹ Apologia 38a. ² Mt 25,26. ³ Mt 20,28. ⁴ vö. ApCsel 20,35. ⁵ Ter 1,31. ⁶ vö. Ter 1,28-30 és 3,18-19. ⁷ Lk 9,23. ⁸ Mt 13,22. ⁹ II. Vat. Zsinat, Perfectae Caritatis, 13. ¹⁰ VI. Pál pápa apostoli buzdítása, Evangelica Testificatio, 20. ¹¹ vö. ApCsel 2,11.

Marie-Dominique Chenu

A TEREMTŐ MUNKATÁRSAI

I. A probléma

A munka emberi valóságának teológiai rendeltetését és értékelését vizsgálva nem szabad elsősorban erkölcsi szempontból néznünk, hanem legelőször földi adottságnak kell tekintenünk, szembesítve az evangélium igényeivel. Az üdvösségtörténet valóságnak megfelelő felfogása nem választja el eleve egymástól a pusztán kereseti eszköznek értelmezett profán munkát és Krisztus titkát, amint a teljes teremtés fejevéé lesz (olyanformán, mint ahogy külön szokás választani a természetet a kegyelemtől).

A kereszténység mai történelmi helyzete világossá teszi, hogy az evangélium hirdetése magában foglalja a földi bevetést is a világ haladása érdekében. Igaz, most is, mint minden időben, túlzások és torzulások fenyegetik ennek az összefüggésnek egészséges mértékét: Egyik oldalon ott az üdvösség rendjének naturalisztikus értelmezése, mikor azonosnak tekintik az emberi haladással; a másikon a földi kezdeményezések eszkatológikus hangulatú félvállról vétele. Ezért vetődik fel a jelenlegi vitákban ismét természet és kegyelem viszonyának kérdése, bár más, ti. történeti kategóriákban. A problémafölvetésnek középpontjában a munka teológiája áll. Századokon át figyelembe sem vették ezt a témát, most azonban újból szilárd helye van a kortársi teológiában.

Ez a teológiai kérdésfölvetés tehát nem csupán kortól függő hozzátétel, nem annak a sokknak a következménye, amelyet a készületlen keresztény társadalom az ipari civilizációtól kapott volna. (Bár tény, hogy az iparosodás meglepetésként hatott egy bizonyos keresztény konzervativizmusra, amely öntudatlanul szolidáris volt a kézműparral és a földműveléssel.) Inkább arról van szó, hogy fölismerjük a munka központi jelentőségét a világ és az ember keresztény értékelésében és rendjében. Ennek útja az, ha mélyebben, újonnan megértjük az üdvösségtörténetet és az isteni teremtés, az ember és a kozmosz viszonyát. Hiszen a középkori summákban is a teremtésről szóló traktátusba ágyazódott az antropológia.